

Rættarsamfélagið í USA og McCarthyisman

Í roynd at verja grundlógina beint eftir seinna heimsbardaga, breyt amerikanski staturin tey mest grundleggjandi rættindini, tað sum amerikanara helst vilja vørumerkja seg við, nevniliga rættur hins einstaka at virka, at hava politiska áskoðin, at mótmæla, at vera tryggur og vardur av dómstólunum. Næsti partur er lösing av málinum um amerikanska kommunistaflokkinn og bakgrundin til McCarthyismuna.

Fyrst í fiftiárinum fór senatorurin Joseph McCarthy í hernað imóti kommunismuni í USA. Hann tvíhelt um, at í stjórni sótu fólk, ið vóru kommunistar. Hann hevði ongi prógv, men nógv trúðu honum. Her stendur hann við einum heimagjörðum korti, ið sigst vísa koncentrationina av kommunistiskum felagsskapum í statunum. Undir senatsavhoyringunum í 1954, ið nærmast var sent sum ífylla í sjónvarpinum, avdukaði heksajakstrarin seg sjálfan sum ósákligan, óábyrgdarfullan persón við harðligari framferð. Tá ið senati hevði fordømt hann, hvar McCarthy av pallinum

SONJA JÓGVANSDÓTTIR

Í 1948 vóru ræddir frammi, ið tosaðu um at banna kommunistaflokkinn í USA, og flest allir limir í nevndini, ið hevði við óamerikansk virksemi vóru fyrri hesum. Teir samdust um at ákæra 12 limir í kommunistaflokkinum fyrri samansvørging við aliti at tosa fyrri einari kollvelting (*conspiracy to advocate*). Kommunistarnir høvdu nógvar marginalar imóti sær. Nevningasamansetingin var undrunarvernd tí, hon avspegladi ikki fólkasamansetingina. M.a. vóru svørt, arbeidrar og fátøk ikki umboðað. Harumframt var ein nevningur, ið kanska ikki var heilt óvildadur. Hesin hevði skrivað bók, ið kallaðist *Vir mugu berjast kommunismuna til avlív*. Dómarin hevði eisini ofta úttalað seg sera anti-kommunistiskt, bæði áðrenn og meðan rættargongdin fór fram. Tað vóru hópin av vitnum, sum vóru fyrrverandi kommunistar og fólk FBI hevði flættað inn í kommunistafelagsskapin. Hesi søgdu, at tey innanfyri flokkinn høvdu lagt dent á at fella stjórni við valdsnýtslu. Kommunistarnir vardu seg við at vísa til hvat floksskráin segði, nevniliga at tey ætlaðu at vinna val fólkaraðisliga, og síðani færa sosialismu í USA, heilt í trád við fólkaraðið og grundlógina. Eitt annað vitni, fyrrverandi kommunisturin Louis

Bundenz, segði, at tú ikki kundi líta á úttalisi hjá einum kommunisti, tí hesi vendu altíð sannleikanum og talaðu í líknisum. Tí var alneyðugt at siggja burt frá øllum, kommunistarnir vardu seg við. Rættargongdin var eisini ofta nervað av, at dómarin gav teimum ákærdu ella sakførarum teirra stuttar fongsulsrevsingar fyrri at vanvirða rættin. Áðrenn nevningarnir skuldu

geva teirra útsøgn av rættarmálinum vísti dómarin teimum á, at har klárt var framkomin ein vandamikil støða (*clear and present danger situation*). Dómarin hevði við hesi útsøgn í grundini longu dømt í málinum. Nevningarnir søgdu kommunistarnar vera sekur. Teir fingi 5000\$ í bót og 5 ára fongsulsrevsing. Aftaná at hægstirættur hevði staðfest dómin, vóru fleiri

kommunistar ákærdir. Tá ein tíð var liðin, vóru fólk ákærd fyrri at verða kommunistar. Nøkur ár seinna steig eitt vitni fram og segði, at FBI hevði sagt teimum hvat teir skuldu siga, fyrri at fella kommunistarnir. Hetta vitnið var stevnt og dømt fyrri vanvirðing av rættinum, men fongslaðu kommunistarnir fingi ikki sakina upp afturtíka. Hetta var sagt verða ein samansvørging

HUAC í arbeiði: Eru tygum nú ella hava tygum nakrantíð verið limur í hesum undirgravandi felagsskapum.

millum vitni og innstongdar kommunistarnar.

Her eru fleiri grundlógabrot framd í rættargongdini móti teimum ákærdu kommunistunum. Fyri tað fyrsta var nevningasamansetingin undarlig, ein nevningur var kommunistahatari, tessvegna innhabilar. Dómarin úttalaði seg anti-kommunistiskt fleiri ferðir og tá nevningarnir skuldu fara at avsiga dómin, ávirkaði dómarin teir. Tað er eisini greitt, at FBI hevði inn-savnað "vínarlig" móguliga fólks vitni. Útsøgnin hjá tí eina vitinum ber greitt boð um tað. Her kunnu staðfestast fleiri brot á rættargangslógina, og tó varð sakin ikki uppafturtikin.

Grundlógabrotini

Tá fólk seinna verða tikin, tí tey eru kommunistar, er tað greitt brot á fyrstu greinina í Bill of Rights, tí tað er m.a. talu og trúarfrelsi í USA. Her átti tað almenna at verið drigið til svars fyrri brotinu á grundlógina, men hetta var ikki gjørt. Tvørturímóti. Var tað nakar, ið talaði at, varð hesin merktur "soft on communism" ella "fellow - traveller." Her er íbirt ein ónd ringrás, ið er sera torfør at bróta upp úr. Í hesum dómnum og partvis tí um Sacco og Vanzetti siggja vit at stjórni setur nakrar karmar fyrri, hvat tú kanst hugsa og gera. So leingi tú heldur teg innanfyri karmarnar, sum jú ikki eru í grundlógini, er í lagi. Tú vart jagstraður so skjótt tú breyt úr karmunum, ella at tú stóðst utanfyri. Olmsted sakin var eitt fordømi fyrri, at telefonavhoyring var loyvd og var fullgott prógtílfar. Hægstirættur metti ikki at gingið var ov nær privatlívinum. Sacco Vanzetti sakin var eisini dømi um at prógvast skuldi ikki nágreiniliga at tú vart sekur, hóast hetta stendur nágreiniligt í grundlógini. Tað tyktist meir sum hesir skuldu prógva, at teir vóru ósekir. Sakin um kommunistarnar vísti eisini greitt, at rættargangslógin ikki var nágreiniliga fylgd. Sæð var burtur

Teir triggir stóru leiðarnir Roosevelt, Stalin og Churchill endurskoða og broyta evropeiska landkortid á Jaltaráðstevnunini í februar 1945. (Bretsk avísteking)

frá at ein nevningur og móguliga eisini dómarin var ógegnur, og at vitni var falskt. Dømini um tey svørtu undir "Jim Crow" visur eisini hvussu rættarsamfélagið tolererar mismuni á fólk og at øll ikki eru líka fyrri lógini. Hesi dømini vísa tí rættuliga greitt, at rættarskipanin hevur havt nakrar trupulleikar at tryggja hin einstaka mótmegis statin.

McCarthyisman og McCarthy

Fyri at kunna lýsa bakgrundina hjá McCarthyismuni er neyðugt at allýsa ismuna so dánt og kanska siga eitt sindur um persónin McCarthy. McCarthyisman og persónurin McCarthy mugu rokast sum tvey fyrirbrigdi. McCarthy legði navn til kommunistajakstrarina, tí hann brúkti hana sera nógv. Men at siga hann var upphavsmáður til hana, og at McCarthyisman er samlik við persónin er, eftir mínum tykki, skeivt. McCarthy kom úr statinum Wisconsin. Hann var útbúgvinn sakførari, var dómarari frá 1938 - 46. Í hesum tíðarskeiði var hann eisini eitt skifti í herinum, úttan tó at gera veruliga hertænastu. McCarthy var valdur senatorur 1946, frá hann kom í senatið til 1950 var hann sera lítið virkin í senatunum. Um hettamundið fór hann at hugsa um komandi valstríðið. Av tí at hann var sera illa umtókur í USA, noyðdist hann at finna okkurt gott valagn. Hetta gjørdist kommunismun, sum fólkid ræddust sera nógv. Tí, legði hann komandi árinu alla sína orku í at vísa á, hvussu "innfiltrerað" amerikanska samfélagið var av kommunistum. Frá einans at hava nýtt kommunistaræðsluna sum valagn, gjørdist hann heilt bitin av at koma við pástandum um kommunistiska árinu. Tað vóru fleiri politikarir sum nýttu kommunistaræðsluna og veruliga trúðu at samfélagið var gjøgnumsurgað av kommunistum. Tað vóru tó ikki allir so radikalar sum McCarthy. Hansara framferðarháttur var at koma við ræðandi útsøgnum um persónar og felagsskapir, um hesir vóru afturvísir ella prógvaðir ósannir, fann hann nýggjar kommunistasakir, intil hann 1954 fall. Hervið er ikki sagt at McCarthyisman doyði út.